

Herrenschwand.

Den nationalekonomisk-historiske Professor Dr. von Inama-Sternegg har nylig gravet Herrenschwand op fra de Døde.*) Hvem var Herrenschwand? En nationalekonomisk Forfatter, en Forfatter som Nogle have givet omtrent samme Rang som Adam Smith, medens Andre have paastaet, at der aldeles Intet kan læres af hans Skrifter! Hvilke ere disse Skrifter, og hvad staar der i dem? De Fleste ville blive Svar skyldige paa disse Spørgsmaal. Man véd knap, hvad han har skrevet, og véd naturligvis endnu mindre, hvad der staar i hans Bøger. Man véd, at han var en Schweizer, født i Murten; men naar han fødtes vides ikke (sandsynligvis har det været omtrent 1730), — ligesaa lidt som man véd, naar og hvor han døde (maaske i Paris, i Begyndelsen af dette Aarhundrede). Ikke engang hans Fornavn eller dettes Begyndelsesbogstav kjendes. Der levede fra 1718 til 1796 en Johan Friedrich Herrenschwand, ligeledes født i Murten, og ham og Nationaløkonomen omtaler saagodtsom hele den biografiske Literatur som en og samme Mand. Men dette er en Forvexling. Joh. Fr. Herrenschwand — praktisk Læge, bekjendt ved sit «Herrenschwandpulver», et Middel mod Bændelorm — havde ikke Andet at gjøre med Nationalekonomien, end at han var en Broder til den fornavnløse Herrenschwand. Om Dennes

*) v. Inama-Sternegg: Ueber Herrenschwand. I: Jahrbücher f. Nationalökonomie u. Statistik. XXXIII S. 416.

Herrenschwand.

Den nationalekonomisk-historiske Professor Dr. von Inama-Sternegg har nylig gravet Herrenschwand op fra de Døde.*) Hvem var Herrenschwand? En nationalekonomisk Forfatter, en Forfatter som Nogle have givet omtrent samme Rang som Adam Smith, medens Andre have paastaet, at der aldeles Intet kan læres af hans Skrifter! Hvilke ere disse Skrifter, og hvad staar der i dem? De Fleste ville blive Svar skyldige paa disse Spørgsmaal. Man véd knap, hvad han har skrevet, og véd naturligvis endnu mindre, hvad der staar i hans Bøger. Man véd, at han var en Schweizer, født i Murten; men naar han fødtes vides ikke (sandsynligvis har det været omtrent 1730), — ligesaa lidt som man véd, naar og hvor han døde (maaske i Paris, i Begyndelsen af dette Aarhundrede). Ikke engang hans Fornavn eller dettes Begyndelsesbogstav kjendes. Der levede fra 1718 til 1796 en Johan Friedrich Herrenschwand, ligeledes født i Murten, og ham og Nationaløkonomen omtaler saagodtsom hele den biografiske Literatur som en og samme Mand. Men dette er en Forvexling. Joh. Fr. Herrenschwand — praktisk Læge, bekjendt ved sit «Herrenschwandpulver», et Middel mod Bændelorm — havde ikke Andet at gjøre med Nationalekonomien, end at han var en Broder til den fornavnløse Herrenschwand. Om Dennes

*) v. Inama-Sternegg: Ueber Herrenschwand. I: Jahrbücher f. Nationalökonomie u. Statistik. XXXIII S. 416.

Livsskjæbne vides kun, at han, efterat have studeret i sit Fædreland og en Tidlang beklædt et militært Dommerembede, begav sig til London, hvor han, som det synes, udelukkende har helliget sig Videnskaben. I Begyndelsen af det 19. Aarhundrede finde vi ham i Paris, hvorhen han havde begivet sig for at føre Tilsyn med Trykningen af sit sidste Værk. Endnu i Aaret 1805 levede han her, tilbagetrukket, ensom, ugift, formueløs, men tilfreds. Naar han døde, vides ikke.

Han udgav sine Skrifter (paa det sidste nær) i England, skrev dem paa Fransk, men havde forøvrigt Tysk til Modersmaal. At han saaledes «ligesom satte sig mellem tre Stole», kan, mener Inama, have skadet hans Virksomhed. Over hans Skrifter giver Inama følgende Fortegnelse: 1. *De l'économie politique moderne. Discours fondamental sur la population. Londres 1786.* En tysk Oversættelse heraf udkom 1794. En Eftertryksudgave (fransk) udkom 1795 i Paris. En Dedikation til Ludvig XVI, der fandtes i Udgaven af 1786, udelodes naturligvis i den franske Udgave af 1795. Fortalen til denne Eftertryksudgave er maaske den første Anledning til den senere Forvexling af de to Brødre; thi Forfatteren nævnes her som «schweizisk Læge». Bogen, der omtaltes med stor Ros, — den kaldtes «et af de bedste» nationaløkonomiske Værker, «en udmærket Indledning til Læsningen af Adam Smiths» Værk, «hvis Ideer den udvider og fuldkommengjør,» — tænktes benyttet ved den da i «Normalskolen» begyndte nationaløkonomiske Undervisning. — 2. *Discours sur le crédit public des nations européennes. Londres 1787.* — — 3. *Discours sur la division des terres dans l'agriculture. Londres 1788 & 1790.* — 4. *Discours sur le commerce extérieur des nations européennes. Londres 1787 & 1790.* Tysk Oversættelse 1795. — 5. *De l'économie politique et morale de l'espèce humaine. Londres 1796.* 2 Bind. — 6. *Du vrai principe actif de l'économie politique ou du vrai crédit public. Londres 1797.* Et Uddrag af det foregaaende større Værk, foretaget af Forfatteren selv for at skaffe hans Ideer videre Udbredelse. Tysk Oversættelse 1810. — 7. *Du vrai gouvernement de l'espèce humaine. Nouvelle édition. Paris 1803.* Den ældre Udgave fører Titelen: *Du vrai gou-*

vernement des peuples de la terre ou adresse à ceux qui gouvernent comme à ceux qui sont gouvernés. Par H. auteur de l'économie politique et morale de l'espèce humaine à Paris 1802. — Nogle paatænkte Arbejder om Kornpolitiken, Renten, Beskatningen og Luxus synes ikke at være blevne offentliggjorte. — — Karakteristisk for Forfatteren er det, at han ikke navngiver sig paa Titelbladet, men i det Højeste i Fortalen eller Dedikationen.

I Spidsen for sine Udviklinger stiller Herrenschwand — tolv Aar før Malthus — den Tanke, at Menneskeslægten's Forøgelse maa staa i Forhold til Subsistensmidlerne. Hverken Jæger- eller Hyrdefolk ere i Stand til at udvide Grænserne for Ernæringen; kun agerdyrkende Folk formaa at forøge deres Rigdomme og derigjennem Befolkningen. Men kun Agerbrugets højeste Form, «le système d'agriculture relative, fondé sur un système de manufactures», muliggjør en ubegrænset Produktions-Forøgelse, men medfører dog Farer for de industrielle Klasser, der ingen Sikkerhed have for deres Underhold, medmindre deres Produkter finde en sikret Afsætning. Fremfor Alt maa der gives Agerbrugerne fuld Frihed til at udvikle sig og til at afhænde deres Produkter, for at denne Befolkningens Klasse kan blive stedse mere kjøbedygtig. Dernæst maa der drages Omsorg for Forøgelsen af «la consommation indépendante par excellence», hvorved Herrenschwand forstaar Kapitalisternes, Aandsarbejdernes og selve Statens Forbrug: dette maa, for at skaffe Folket nødvendige, nyttige og forskjønnende Institutioner, være ubegrænset stort. — Herrenschwand udvikler derefter, hvorledes Forbrugernes tre Klasser, Landmænd, de Industri-drivende og de egenlige Konsumenter, skulle bringes i inderlig Forbindelse med hverandre. Den udenlandske Handel skaffer vel Penge ind i Landet, men Penge er ikke det, hvorpaa det kommer an; det Væsenlige er: saa godt som muligt at sørge for alle Folkets Fornødenheder. Den udenlandske Handel gjør Nationen afhængig af Udlandets uberegnelige Efterspørgsel; og den Handelsbalance, der udviser større Pengeindførsel end Pengeudførsel, er i Virkeligheden ikke gunstig; Ind- og Udførselens Værdi bør opveje hinanden. Langt værdifuldere er den indenlandske Handel, gjennem hvilken alle Folkets pro-

duktive Kræfter udvikle hverandre gjensidigt, og alle Produkter finde sikret Afsætning, medens Arbejdslønnen stiger og Driftsherregevinsten falder. Den beforder ogsaa Kapitaldannelsen og gjør Kapitalbesiddelsen mere almindelig. Kun ved den indenlandske Omsætnings størst mulige Intensitet sikres Nationalindkomstens Stigen; derved muliggjøres en Befolkningsforøgelse, der fører til større Forbrug, og som atter bringer Opsving i Produktionen med sig. Men Pengemængden slaar ikke til til en saaledes forøget Omsætning, der maa derfor hjælpes med den offentlige Kredit, som hviler paa Borgernes Skatteevne; imidlertid bør der ikke udstedes til enhver Tid indløselige Banksedler, men periodisk realisable Statspapirer, der uden at kræve nogen speciel Fundering dog byde langt mere Sikkerhed. De periodisk indflydende Skatter afgive Dækningen for disse Papir-Cirkulationsmidler, og disse Skatter bør opkræves i Forhold til de Enkeltes Indkomst, ikke ved indirekte Forbrugsafgifter, der skrue Priserne i Vejret og virke trykkende.

At betegne Herrenschwand som en «Eklektiker», hvad Roscher gjør, anser Inama ikke for rigtigt; dertil finder han hans System «altfor afsluttet». Paa den anden Side kan han dog ikke henregnes til nogen af de større Skoler. Han staar, som i Livet saaledes ogsaa i Videnskaben, ene og isoleret. Say og Andre have kaldt ham «Merkantilist»; men Merkantilismen havde netop i ham en skarp Modstander. Med Fysiokraterne har han nogle theoretiske Berøringspunkter; han tillagde Agerbruget en overvejende Betydning; men i den praktiske Nationaløkonomi fjerner han sig stærkt fra den, navnlig derved at han tildeler Staten en særdeles stor Rolle paa den økonomiske Virksomheds Omraade. Necker kalder han en Charlatan, ligesom han hundser W. Pitt, og gaar den Colbert'ske økonomiske Politik stærkt paa Klingen. Af Adam Smith har han lært endel, men hans økonomiske Politik og Stilling til de praktiske Spørgsmaal er han en afgjort Modstander af. I hele sit Anlæg var han ogsaa en Kontrast ligeoverfor Forfatteren af «Wealth of Nations». Det virkelige Liv kjendte han yderst lidt til, og hans Skrifter ere helt igjennem dogmatiske, ab-

strakte; hans Logik er rent deduktiv. Han kriticeer med Dyglighed sin Tids Regeringssystemer; men hans egne positive Forslag ere udførlige, utopiske, vidnende om Mangel paa Kjendskab til den menneskelige Natur. Han bedømmer de Regerendes og de Regeredes Forstand og gode Vilje altfor optimistisk. Han holder med den højeste Grad af Selvfølelse fast paa de af ham selv skabte historiske og sociale Kategorier. Han er yderlig doktrinær, men tillige en sand Filanthrop.

Det tykke, næsten uigjennemsiglige Glemselens Slør, der hviler over Herrenschwand, finder Inama ikke fortjent. En Flig af det har han villet fjerne.
